

CANER TASLAMAN

**ALLAH'IN
VARLIĞININ
12 DELİLİ**

DESTEK YAYINLARI: 673

FELSEFE: 5

CANER TASLAMAN / ALLAH'IN VARLIĞININ 12 DELİLİ

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül
Editör: Devrim Yalkut
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Ali Türkmen

İstanbul Yayınevi: 8.Baskı
Destek Yayınları:
9.-13.Baskı: Nisan 2016
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-107-8

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel.: (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekyayinlari.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri
Matbaa Sertifika No. 10614
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No. 8
Yenibosna – Bahçelievler / İstanbul
Tel.: (0) 212 496 11 11

CANER TASLAMAN

**ALLAH'IN
VARLIĞININ
12 DELİLİ**

Kızım Meliha Taslamana...

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
Giriş	11

BİRİNCİ BÖLÜM

EVREN DELİLLERİ	23
1. Kelamın Kozmolojik Delili	25
2. Yasaların Varlığı Delili	39
3. Evrenin Keşfedilebilirliği Delili	51
4. Evrenin Potansiyeli Delili	65
5. Yasaların ve Sabitlerin Hassas Ayarı Delili	77
6. Fiziki Olguların Hassas Ayarı Delili	89
7. Canlıların Tasarımı Delili.....	99

İKİNCİ BÖLÜM

FİTRAT DELİLLERİ	121
8. Doğal Arzular Delili.....	123
9. Doğuştan Ahlak Delili	139
10. Akıl Delili	155
11. İrade Delili	169
12. Bilinç ve Benlik Delili	189

Son Sözler	215
-------------------------	-----

Kaynakça	221
-----------------------	-----

ÖNSÖZ

Ateist veya teist varoluşçulardan, Humedan, Kant'tan, Marksist felsefeden, pozitivistimden, postmodern yaklaşımlardan, akli küçümseyen dini ekollerden hareketle Allah'ın varlığı için sunulan delillerin tarihin tozlu raflarındaki yerini aldığı ve modasının geçtiği şeklindeki söylemlerin naifçe, hatta daha da kötüsü bilgisizce yapılmış yaklaşımlar olduğunu ve tutarlı bir temele dayanmadığını savunuyorum. Burada sunulan 12 delille ise niye böyle düşündüğümü argümanlar formatında sizlerin görüşlerine sunuyorum. Buradaki delillerin birçoğunun daha uzun versiyonlarını başka çalışmalarım da bulabilirsiniz.

Allah'ın var olup olmadığı hususunda varacağımız karar kendimize, yakınlarımıza, dünyamıza ve tüm varlığa bakışımızı altüst edecek önemdedir. “Nereden geliyorum, neden buradayım, ben kimim, ben ve yakınlarıma ölüncene ne olacak?” şeklindeki gerçekten de önemli varoluşsal soruların hepsinin cevabı bu meseleyle alakalıdır. Allah'ın var olması; tüm varlığın ve insanın bilinçli bir şekilde yaratıldıkları, varoluşumuzun bir anlam ve gayesi bulunduğu, Allah isterse ölümden sonra da yaşamın olabileceği anlamını taşımaktadır. İşte bu kitapta, her insan açısından

bu kadar kritik olan varoluşsal meselelerin temelinde yatan Allah'ın varlığı meselesinin ele alındığı, kitap okunurken hiç akıldan çıkarılmaması gerekli bir husustur.

Bu kitabı, siz değerli okurlarıyla buluşturmadan önce okuyup katkılarını sunan Enis Doko'ya, Alper Bilgili'ye, Fatih Fidan'a, Fulya Özcanlı'ya, Selen Fettahoğlu'na teşekkürlerimi sunuyorum. Bu kitabı okuyan siz değerli okurlarıma da ilginizden dolayı teşekkür ediyor; yorumlarınızı, eleştirilerinizi, katkılarınızı ve önerilerinizi **www.canertaslaman.com** adresi aracılığıyla iletmenizi rica ediyorum. Ayrıca bu internet adresinden diğer çalışmalarımın ulaşabileceğinizi de hatırlatmak istiyorum.

GİRİŞ

Allah'ın varlığının delillerinin olup olmadığı, varsa bu delillerin neler olduğu dinler tarihi ve felsefe tarihi kadar eski bir tartışmadır. Bu kitapta hem dinler, hem felsefe, hem de varoluş açısından bu çok önemli konu ele alınacaktır. Bu önemli konu ele alınırken, modern bilimin verilerinin bu konuya nasıl katkıda bulunduğunun gösterilmesine özel önem verildi. İslam düşüncesinde birçok kelimelerin bu konuyla başlaması, İslam düşüncesi içinde bu konuya verilen özel önemin göstergelerinden biridir. Yaratılmışlar üzerine tefekkür ederek bunların Yaratacısı hakkında sonuçlara ulaşma, Kuran'ın yönlendirdiği bir varlıkla ilişki kurma şeklindedir. Kuran, birçok ayetiyle evrene, yeryüzündeki olgulara, canlılara, içdünyamıza baktırmakta ve bunlardan aklın kullanılarak sonuçlar çıkarılmasına davet etmektedir.

Elbette göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün art arda gelmesinde, insanlara yararlı şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki yeryüzünü canlandırdığı suda, orada her çeşit canlıyı yaymasın-

da, rüzgârları ve yer ile gök arasında emre tabi bulutları yönlendirmesinde aklını kullanan bir toplum için deliller vardır.¹

Elbette göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün art arda gelişinde işin özüne nüfuz edebilenler için deliller vardır.²

De ki: “Yeryüzünü gezip dolaşın da, yaratılışın nasıl başladığını görün. Allah bundan sonra ahiret hayatındaki yaratmayı da gerçekleştirecektir. Şüphesiz Allah’ın her şeye gücü yeter.”³

İnsan sırf akıldan müteşekkil bir varlık değildir, insanın inanma ve inkâr sürecinde aklın yanında psikolojik faktörler gibi başka etkenler de önemli rol oynar. Her şeyi akılcı deliller ileri sürmekten ibaret sanmak kadar aklın inanma ve inkâr sürecinde etkisi olduğunu görmezden gelmek de önemli bir hatadır. Akıl insan yaratılışının (fitratının) önemli bir parçasıdır. Aklın dindeki önemini anlamamak, hem yaratılışla çelişmek hem de akli kullanmaya yönlendiren birçok Kuran ayetini görmezden gelmek olur. Kuran akli ilahlaştırmaz ama akli kullanmanın dine hizmet edeceğinin dersini birçok ayetiyle verir. Allah’ın varlığı hakkında akla (ve dolayısıyla akılla bilim ve felsefe gibi alanlarda yapılan değerlendirmelere) dayalı delillerin önemini kavramak için aklın dindeki yerini layıkıyla anlamak gerekmektedir.

1. 2-Bakara Suresi 164.

2. 3-Âli İmran Suresi 190.

3. 29-Ankebut Suresi 20.

İslam'ın "taşıyıcı sütunları"⁴ diyebileceğimiz temel içeriğinin gerçekliğinin akılcı bir yolla nasıl anlaşılacağı, bir soru olarak birçok zaman karşımıza çıkmaktadır. Bu soruya cevap verirken taşıyıcı sütunların akılcı bir temellendirmesinin iki şekilde yapılacağını düşünüyorum: Bunlardan birinci yol "aşağıdan yukarı" olarak adlandırılabilir; bu yolu benimseyen kimse, başlangıçta Kuran'ın içeriğini hareket noktası yapar, Kuran'ın içeriğini bir insan veya insan topluluğunun oluşturamayacağını gösterir ve buradan hareketle Kuran'ın (dolayısıyla Kuran'da ifade edilen İslam'ın taşıyıcı sütunlarının) Allah'tan olduğunu, böylelikle Kuran'da ifade edilen tüm temel inançların doğru olduğunu ortaya koyar. Kuran'ın, kendisinin bir benzerinin ortaya konulamayacağı şeklindeki meydan okumaları bu yöntemin Kuran'a uygunluğu için bir dayanak olarak sunulabilir.⁵ İkinci yol ise "yukarıdan aşağıya" olarak adlandırılabilir; bu yolu benimseyen kimse başlangıçta Allah'ın varlığını ortaya koyar, daha sonra bu inancın olmadığı felsefi ve dini yaklaşımları eledikten sonra dinlerle ilgili meseleyi değerlendirmeye geçer. Yaratılmış varlıklardan sonuçlar çıkarılmasını tavsiye eden yukarıda zikredilen ve benzeri birçok ayet ise bu yöntemin de Kuran'a uygun olduğuna dayanak olarak sunulabilir. Elbette bu iki yöntemin birbirinin tamamlayıcısı olarak gören yaklaşımları da benimsemek mümkündür (benim benimsediğim tavır bu olmakla

4. "Taşıyıcı sütunlar" ifadesiyle İslam dairesi içindeki tüm ekollerin ortak olarak kabul ettiği inançlar; Allah'ın varlığı, Hz. Muhammed'in peygamberliği, Kuran'ın Allah'ın vahyi oluşu, ahiret yaşamının gerçekliği gibi inançlar kastedilmektedir.

5. Bakınız: 2-Bakara Suresi 23-24, 4-Nisa Suresi 82, 11-Hud Suresi 13-14, 17-İsra Suresi 88, 29-Ankebut Suresi 50-51.

beraber ikinci yola öncelik vermekteyim). İkinci yolda Allah'ın varlığı delillendirildikten sonra dinlere karşı tavırın ne olacağı ve dinler arası tercihin nasıl belirleneceği hususlarında birinci yolda olduğu gibi yine Kuran'ın içeriğinin değerlendirilmesine geçilmesi gerekmektedir. İkinci yolu farklı kılan unsur, akılcı temellendirme hususunda önceliğin Allah'ın varlığının delillendirilmesine verilmesidir. Gerçi Allah'ın varlığı Kuran'ın ortaya koyduğu varlık anlayışının (ontolojinin) merkezi olduğu için bu hususun ele alınması Kuran'ın içeriğinden ayrı bir mesele de değildir. Ama akılcı temellendirme meselesine nereden başlanabileceğinin gösterilmesi açısından böylesi bir ayrımı önemli buluyorum.

Allah'ın varlığının delillendirilmesi İslam'ın taşıyıcı sütunlarından sadece birinin akılcı temel bulması olarak düşünülmemelidir. Bu taşıyıcı sütun aynı zamanda İslam'ın tüm taşıyıcı sütunlarının da taşıyıcısıdır. İslam'ın akla gelen en temel taşıyıcı sütunlarını hatırlayalım: Hz. Muhammed'in peygamberliği, Kuran'ın Allah'ın mesajı olduğu, öldükten sonra ahiret yaşamının varlığı, belli ahlaki prensiplere uymanın zorunluluğu vs... Allah'ın varlığını anlamak demek nübüvvetin (peygamberliğin) mümkün olduğunu anlamak anlamını da taşır, çünkü her şeyi yaratan, isterse pekâlâ insanların “Nereden geliyorum?” “Nereye gidiyorum?” “Yaratıcımın benden bir isteği var mı?” gibi sorularına cevap da verebilir. Bu sorulara cevap verilebilecek olması demek peygamberliğin mümkün olduğu, yani Allah'ın varlığı merkezli bir varlık anlayışını yayan ve Allah'tan başka ilahlaştırılanların inkârını talep eden Hz. Muhammed'in peygamberliğinin ve onunla insanlığı

ulaşan mesaj olan Kuran'ın Allah'tan oluşunun mümkün olması demektir. Allah'ın varlığını anlamak demek ahiret yaşamının mümkün olduğunun anlaşılması da demektir, çünkü bu gözlenen evreni yoktan yaratan bir kudret için bir benzerini bir kez daha yaratmak çok kolaydır. Allah'ın varlığını anlamak belli ahlaki prensiplere uymanın zorunlu olmasının mümkün olması da demektir, çünkü insanı yaratan Allah kendi konumundan kaynaklanan otoritesiyle belli prensipleri buyurduysa elbette bunlara uyulması da zorunludur.

Bir şeyin mümkün olduğunun gösterilmesi elbette o şeyin gerçekliğinin gösterilmesi anlamını taşımaz. Bahsedilen hususlarda mümkünlükten gerçekliğe geçiş yapılmasında Kuran'ın içeriğini değerlendirme aşamasına geçiş yapılmalı veya Kuran'dan bağımsız bunlara inanmak için de gerekçeler ortaya konmalıdır. Allah'ın varlığıyla ilgili delillendirmeden sonra Kuran'ın içeriğiyle ilgili değerlendirmeye başlanırken Kuran'ın en temel mesajlarından olan Allah'ın varlığı ve tüm çeşitliliğiyle evrenin ve dünyanın, diğer canlıların ve insanın O'nun tarafından yaratılmış olduğu (Kuran'ın sunduğu ontoloji ve kozmolojinin en temel hususları) anlaşılması olacağı için Kuran'ın önemli bir kısmıyla sunulan mesaj değerlendirilmiş de olmaktadır. Ayrıca İslam'ın bahsedilen diğer "taşıyıcı sütunlarının" gerçekliğiyle ilgili hususların değerlendirilmesine o hususların mümkün olduğu noktasından başlamanın ne kadar büyük bir avantaj olduğu da dikkatlerimizden kaçmamalıdır. Örneğin Allah'ın varlığı gösterildiğinde peygamberliğin mümkün olduğu otomatikman anlaşılacaktır; Hz. Muhammed'in peygamberliğinin mümkün

olduğu anlaşıldıktan sonra bu hususun değerlendirilmesi ise böylesi bir anlayış oluşmadan değerlendirilmesine nazaran çok daha avantajlı bir pozisyondu.

Allah'ın varlığının akılcı temeli olduğunu göstermek için sunulacak delilleri, Kuran'dan ilham alarak iki grupta topladım. Birinci gruptakiler dış dünyadaki gözlemlerimizden, ikinci gruptakiler ise kendi içdünyamızda içebakış (introspection) ile tanıklık ettiklerimizden, yani benliklerimizdeki (nefislerimizdeki) delillerden oluşmaktadır. Birinci gruptakileri “evren delilleri”, ikinci gruptakileri ise yine Kuran'dan ilham alarak “fitrat delilleri”⁶ olarak isimlendiriyorum. Dış dünya (“evren delilleri” ile işlenen) ve benlik (“fitrat delilleri” ile işlenen) ikili ayrımı yapmamda ilham kaynağı olan ayetler şunlardır:

Delillerimizi (ayetlerimizi) dış dünyada ve benliklerinde göstereceğiz ki onlara onun gerçek olduğu açıkça belli olsun. Rabb'inin her şeye tanık olması yetmez mi?⁷

Yakinen inananlar için yeryüzünde deliller (ayetler) vardır. Ve benliklerinizde de. Öyleyse görmüyor musunuz?⁸

“Evren delilleri” bölümünde yedi tane delil sunulacaktır: Bunlardan birincisi kelimelerin tarihinde en sık kullanılan delil olan, evrenin ezeli olmadığını göstermeyi hedef eden “hudus delili”nin, modern bilimin verileriyle birleşti-

6. 30-Rum Suresi 30.

7. 41-Fussilet Suresi 53.

8. 51-Zariyat Suresi 20-21.

rilmiş halidir; bu delil modern din felsefesi literatüründe meşhur olan “kelamın kozmolojik delili” ismiyle sunulacaktır. İkincisi evreni anlamamızı ve bilimi mümkün kılan koşullardan biri olan yasaların varlığından hareketle savunulacak olan “yasaların varlığı delili”dir. Üçüncüsü bilimi mümkün kılan koşullardan biri olan matematiğin evrene uygunluğundan ve evrenin keşfedilmeye imkân tanıyan özellikler ihtiva etmesinden hareketle formüle edilen “evrenin keşfedilebilirliği delili”dir. Dördüncüsü evrenin taşıdığı zengin potansiyelin en iyi açıklamasının Allah'ın evreni yaratması olduğu sonucuna ulaştıran “evrenin potansiyeli delili”dir. Beşincisi modern bilimin verileriyle ortaya çıkan, canlılığı mümkün kılan evrene içkin yasaların ve sabitlerin hassas ayarına dayanan “yasaların ve sabitlerin hassas ayarı delili”dir. Altıncısı modern bilimin verileriyle ortaya çıkan, canlılığı mümkün kılan evrendeki süreçlerin hassas ayarına dayanan “süreçlerin hassas ayarı delili”dir. Yedincisi canlılar dünyasındaki çeşitli olgular merkezli, bu konuda modern bilimin sunduğu zengin içeriği de değerlendiren “canlıların tasarımı delili”dir (bu delille beraber evrim teorisinin Allah'ın varlığı açısından sorun teşkil edip etmediği de ele alınacaktır).

“Fitrat delilleri” bölümünde ise beş tane delil sunulup, deliller on ikiye tamamlanacaktır. Bunlarla her insanda doğuştan var olan temel özelliklerden hareketle teizm⁹

9. Bu kitap boyunca “teizm” ifadesi “monoteizm”e özdeş anlamda kullanılmaktadır. Bu kavramla kendisi dışındaki bütün varlıkların yaratıcısı olan, bilinçli, iradeli, kudreti çok yüksek bir Allah'a inanma ifade edilmektedir. “Ateizm” ise bu kavramdan “a” olumsuzluk takısını alarak oluşmuş bir kavramdır; teizmin ve her türlü tanrının reddini ifade etmek için kullanılmaktadır.

lehine ve materyalist-ateizm¹⁰ aleyhine sonuçlara ulaşılmaktadır. Sekizinci delil her insanda var olan doğal arzuların incelenmesinden yola çıkarak bunların Allah tarafından oluşturulduğu açıklamasının en iyi açıklama olduğunu dile getiren “doğal arzular delili”dir. Dokuzuncusu modern psikoloji ve bilişsel bilimler gibi alanlarda yapılan çalışmaların gösterdiği ahlakiliğin doğuştan bir özelliğimiz olmasını başlangıç noktası yapan, buradan bu özelliğimizin Allah tarafından bize yerleştirilmiş olmasının en iyi açıklama olduğunu söyleyen “doğuştan ahlakilik delili”dir. Onuncusu sağlıklı tüm insanlardaki ortak akıl yürütme özelliğinin en iyi açıklamasını teizmin yaptığını ifade eden “akıl delili”dir. On birincisi insanın en önemli özelliklerinden irade sahibi olmasının en iyi açıklamasının, bu özelliğin Allah tarafından verilmesi olduğunu dile getiren “irade delili”dir. On ikincisi insanın bilinç ve benlik sahibi olmasının en iyi açıklamasının Allah tarafından bunların verildiği olduğunu söyleyen “bilinç ve benlik delili”dir.

10. “Ateist”, Allah'ın olmadığını iddia eden felsefi görüştür. “Natüralizm (doğalcılık)”, doğa dışında yani madde-enerji ile uzay-zaman dışında hiçbir şey var olmadığını iddia eden felsefi görüştür, bunun bir sonucu olarak natüralistler fiziksel bir varlık olmadığı gerekçesi ile Allah'ın da var olmadığını iddia ederler. Bütün natüralistler ateisttir, ancak bütün ateistler natüralist olmak zorunda değildir, zira bir kişinin Allah'a inanmayıp başka doğüstü varlıklara inanması mümkündür. Buna karşın hemen bütün ünlü ateistler natüralisttir. “Materyalizm” doğanın yegâne yapıtaşının madde olduğu ve zihinsel süreçler, bilinç dahil evrendeki bütün süreçlerin maddi kökenli olduğunu iddia eden felsefi görüştür. Materyalizm bu anlamda natüralizmle yakından ilişkilidir, ancak neredeyse bütün materyalistler ateist olsa da, materyalizm ateizmi gerektirmez. Allah'ın maddi bir varlık olduğunu iddia eden bir materyalist mümkün olsa da, günümüzde materyalist olduğunu iddia edenlerin hemen hepsi ateisttir ve tek tanrılı dinler açısından maddi bir tanrı inancı kabul edilemez. Bu kavramların özündeki bu farklara rağmen çok geniş bir kitle ateizm, materyalizm, natüralizm kavramlarını birbirinin yerine kullanmaktadır, günümüzün olduğu gibi tarihin ünlü ateistlerinin de hemen hepsi bu üç sıfatla da tanımlanabilirler. Bu yüzden bu kitap boyunca “materyalist-ateizm” dediğimiz her yerde “natüralizm” diye de anlayabilirsiniz.

Buradaki delillendirmelerde kullanılan akıl yürütme şekline kısaca değinmek istiyorum. Güncel hayatta, felsefede ve bilimlerde kullandığımız çok temel bir akıl yürütme şekli, alternatifleri değerlendirmek ve alternatifler içinde en uygununu seçmektir. Bu yöntem bilim felsefesinde “en iyi açıklama olarak çıkarım” (inference to the best explanation) ismiyle anılan yaklaşıma benzerdir.¹¹ Varlığına tanıklık ettiğimiz evrenin, canlıların ve fitratımızın nasıl var olduğu sorusunu sordüğümüzda düşünce tarihinde karşımıza temel olarak iki alternatif açıklama çıkmaktadır. Bunlardan birincisine göre tüm varlıklar varoluşlarını bütün ayrıntılarıyla Allah’a borçludurlar. Galaksilerden dünyaya, bitkilerden hayvanlara ve insana, insanın doğal arzularından bilincine kadar her şey Allah’ın yaratmasının ürünleridir. İkincisine göre bütün bu saydıklarımızı “tesadüf ve zorunluluk” ile açıklanmalıdır; bu görüşü benimseyenler materyalist-ateistlerdir. Buna göre evren ve evrenin yasaları zorunlu olarak ezelden beri vardır, galaksilerden dünyamıza, bitkilerden hayvanlara ve insana, insanın doğal arzularından bilincine kadar her şey zorunlu evren yasaları çerçevesinde gerçekleşen tesadüflerin ürünleridir.¹² Tarihin ünlü ateistleri de günü-

11. “En iyi açıklama olarak çıkarım” (inference to the best explanation) veya “en iyi hipoteze indergeme” (abduction) gibi güncel hayatta ve bilimde kullandığımız birçok akıl yürütme alternatifler içinde en uygununu bulmaya dayanır. Bu konuyla ilgili şu kitaba bakabilirsiniz: Peter Lipton, Inference to the Best Explanation, Londra, Routledge, 2001.

12. Teizm ve materyalist-ateist yaklaşım için yapılan bu genel tarifin dışında kalanlar olabilir. Fakat bu tariflerin genel teist ve materyalist-ateist yaklaşımı kısaca özetlediği rahatlıkla söylenebilir. Materyalist-ateist yaklaşımı savunanların varlığı “tesadüf-şans” ve “zorunluluk” üzerinden tarifi için Monod’un klasikleşmiş şu kitabına bakabilirsiniz: Jacques Monod, Chance and Necessity, Çev: Austryn Wainhouse, Vintage Books, New York, 1972.